

prof. dr. sc. Davor Derenčinović

IN MEMORIAM
PROFESOR M. CHERIF BASSIOUNI (1937.–2017.)

Dana 25. rujna 2017. godine u Chicagu je preminuo istaknuti međunarodni pravni stručnjak i profesor kaznenog i međunarodnoga kaznenog prava M. Cherif Bassiouni. Rođen je 1937. godine u Egiptu (Kairo), formalno obrazovan u državi rođenja, a potom u Francuskoj, Švicarskoj i Sjedinjenim Američkim Državama. Bio je vrstan poznavatelj europskoga kontinentalnog i anglosaskoga kaznenog prava, poliglot, zagovaratelj važnosti poštivanja ljudskih prava, osobito ugroženih u uvjetima oružanih sukoba, pravni savjetnik, promotor koncepta međunarodne kaznene sudbenosti od njegovih rudimenata do osnivanja stalnoga Međunarodnog kaznenog suda. Najveći dio profesionalne karijere proveo je na Pravnom fakultetu DePaul Sveučilišta u Chicagu (1964.–2009.) gdje je 1990. osnovao Međunarodni institut za ljudska prava (*International Human Rights Institute*) na kojem je dugi niz godina obnašao funkciju predsjednika, a potom i počasnog predsjednika (*President Emeritus*). Jedan je od utemeljitelja i dugogodišnji predsjednik, a potom i počasni predsjednik *Istituto Superiore Internazionale di Scienze Criminali* (ISISC) u Sirakuzi (Italija, danas je to Međunarodni institut za kazneno pravosuđe i ljudska prava). Bio je dugogodišnji predsjednik Međunarodnog udruženja za kazneno pravo (AIDP, 1989.–2004.).

Prof. Bassiouni autor je velika broja knjiga, monografija i znanstvenih radova s područja kaznenog prava, kaznenoga procesnog prava i međunarodnoga kaznenog prava. Bavio se različitim temama, od suzbijanja terorizma, preko međunarodnoga kaznenog pravosuđa do međunarodne kaznenopravne pomoći. Bio je aktivan i kao pravni savjetnik (npr. Vlada SAD-a angažirala ga je 1979. godine kao pravnog savjetnika za vrijeme talačke krize u Američkom veleposlanstvu u Teheranu), a kao osoba od posebnog povjerenja svjetske organizacije obnašao je niz ekspertnih funkcija u okviru misija u Afganistanu, Libiji, Iraku, Južnoj Africi, Bahreinu.

U skladu s Rezolucijom 780 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda imenovan je predsjednikom Komisije stručnjaka za utvrđivanje povreda međunarodnoga humanitarnog prava na području bivšeg SFRJ-a (tzv. Bassiounijeva komisija). Znatan dio prikupljene činjenične građe, uključujući i ekshumirane posmrtno ostatke žrtava iz masovnih grobnica diljem Hrvatske i Bosne i Hercegovine (više od 150), poslužio je kao dokazni materijal na temelju kojeg je tužiteljstvo Međunarodnoga kaznenog tribunala za bivši SFRJ pokrenulo niz kaznenih postupaka. Bassiounijeva komisija

utvrdila je počinjenje masovnih zločina na području Vukovara (Ovčara) i na lokalitetima u Bosni i Hercegovini (Prijeđor). U kontekstu utvrđenja tribunala da je u Bosni i Hercegovini genocid počinjen jedino na području Srebrenice posebno je zanimljiv jedan od zaključaka Komisije da je genocid počinjen i na području Prijedora. Također je u kontekstu presude u predmetu *Prlić i dr.* zanimljivo da je Bassiounijeva komisija došla do zaključka da nema dokaza o tome da su hrvatske vlasti u Bosni i Hercegovini provodile sustavnu kampanju progona. Jedan od najvećih doprinosa Komisije u izvješću napisanu na više od 3.000 stranica zaključak je da su masovna silovanja koja su počinile srpske snage u Bosni i Hercegovini bila u funkciji etničkog čišćenja i da su kao takva zločini protiv čovječnosti.

Cherif Bassiouni dugi se niz godina aktivno zauzimao za osnivanje globalnoga međunarodnog kaznenog suda. U tom je smislu obnašao funkciju dopredsjednika *ad hoc* Odbora za osnivanje Međunarodnoga kaznenog suda i poslije funkciju dopredsjednika *Pripremnog odbora*. Iznimno je pravno znanje, ali i izražene diplomatske sposobnosti Bassiouni pokazao 1998. godine na diplomatskoj konferenciji u Rimu na kojoj je prihvaćen tzv. Rimski statut stalnoga Međunarodnog kaznenog suda.

Dobitnik je devet počasnih doktorata i brojnih međunarodnih odlikovanja i priznanja. Godine 1999. nominiran je za Nobelovu nagradu za mir. Rođen je četrdeset godina nakon V. Pelle, rumunjskog pravnik i gorljiva zagovornik ideje međunarodnoga kaznenog pravosuđa te predsjednik Odbora za pravna pitanja Lige naroda, a dijeleći njegovu posvećenost idealu međunarodne pravednosti, Bassiouni je jedan od laureata Medalje V. Pella. Za doprinos u prikupljanju činjenične građe o zločinima počinjenim tijekom agresije na Republiku Hrvatsku odlikovan je u mandatu predsjednika Josipovića 2013. godine Redom kneza Branimira s ogrlicom.

Cherifa sam imao prigodu upoznati sredinom devedesetih godina prošlog stoljeća u Sirakuzi kada sam kao tada još mladi asistent sudjelovao na dva tečaja koja je ISISC organizirao za sekciju tzv. mladih penalista AIDP-a (*Jeunes Pénalistes*). Duboko me zanimala njegova erudicija i elokvencija kao i izvrsno poznavanje ne samo međunarodnoga kaznenog prava nego i realiteta međunarodne politike. Desetak godina nakon toga, zahvaljujući angažmanu i preporuci prof. emeritusa Zvonimira Šeparovića, godinu dana poslijedoktorskog usavršavanja u okviru Fulbrightova programa proveo sam pod mentorstvom prof. Bassiounija na Međunarodnom institutu za ljudska prava na Sveučilištu DePaul u Chicagu. Tada sam imao prigodu upoznati različite dimenzije njegove višeslojne osobnosti.

Bio je neposredan u komunikaciji, uvijek spreman saslušati i pomoći, velikodušan sa svojim vremenom, otvoren za drukčije poglede i mišljenja. Jedan je od korifeja suvremenih pravnih znanosti koje je oplemenjivao svojim prebogatim životnim iskustvom, vrstan teoretičar prava izvankabinetskog profila s istančanim smislom za mjeru. Rijetko sam susretao osobe toliko izraženih osobnosti i nijansirana rafinmana.

U kabinetu je držao natpis o vrhunskim međuovisnim vrijednostima vodiljama – slobodi, pravdi i istini koje je u duhu ekumenizma izvodio iz Biblije, Kur'ana i Talmuda. Tim je univerzalnim vrijednostima tijekom čitave svoje pravničke karijere istinski težio jer je od ranog djetinjstva, prema vlastitu kazivanju, osjećao da je pozvan u „misiju“. Premda gorljiv i iskren idealist, Bassiouni je načine oživotvorenja tih vrijednosti neprestano i ustrajno kritički preispitivao. Tako je, primjerice, u razgovoru za Hrvatsku televiziju u povodu primanja odlikovanja Redom kneza Branimira s ogričom bez ustezanja ustvrdio da je koncepcija međunarodnoga kaznenog pravosuđa realizirana Haškim tribunalom za bivši SFRJ bila pogrešna i da bi mnogo više dugoročne koristi bilo od osnaživanja regionalnih pravosudnih sustava. U više je navrata bio argumentirano kritičan i u odnosu na funkcioniranje stalnoga Međunarodnog kaznenog suda i njegovu selektivnu ograničenost na afričke države.

Bio je iznimno vedra duha, uvijek okružen ljudima, nenametljivo ekstrovertan i šarmantno temperamentan. Uvijek ću se rado sjećati toplih sicilijanskih večeri i nezaboravnih glazbenih druženja kao i večere koju je u jednome orijentalnom restoranu u predgrađu Chicaga organizirao za svoje prijatelje i suradnike u povodu rođendana tada već teško bolesne, poslije preminule i nikad prežaljene supruge Nine. Cherif je bio u bliskim i prijateljskim odnosima i s našim profesorima – Horvatićem, Krapcem, Šeparovićem i Damaškom. To je uvijek i u svakoj prigodi rado naglašavao. Bio je i iskreni prijatelj Hrvatske suosjećajući s njezinom tragedijom i visokom cijenom slobode. Jedna od najpotresnijih scena koju je, prema vlastitom priznanju doživio, bio je posjet Zidu boli koji su u Zagrebu podignule vukovarske majke.

Napokon, Cherif je bio čovjek istančane i duboke duhovnosti i religioznosti s ekumenskom dimenzijom. U poruci koja je neposredno nakon smrti upućena s njegove adrese elektroničke pošte suradnicima i prijateljima napisao je da „svi dolazimo od Boga i njemu se vraćamo“, izražavajući nadu da i njemu predstoji taj povratak. Poznavajući ga ne samo kao znanstvenika, kolegu, učitelja, mentora nego i kao prijatelja, vjerujem da M. Cherif Bassiouni već ubire duhovne plodove radosti konačna povratka.

Zagreb, kolovoz 2018.

